

NATASZA SZEWCZENKO

Jaki nauczyciel potrzebny jest współczesnemu rosyjskiemu uczniowi?

What Teacher Need Modern Russian Schoolboy?

Doktor nauk pedagogicznych, docent, Moskiewski Miejski Uniwersytet, Rosja

Streszczenie

Autor analizuje i rozważa stan, kierunki i tendencje modernizacji kształcenia pedagogicznego. W artykule poświęca uwagę źródłom procesów modernizacyjnych, ich adaptowalności w rosyjskim systemie kształcenia. Odnotowuje trudności i sprzeczność zmiany paradygmatu w kształceniu. Zwraca uwagę na konieczność zastosowania interaktywnych metod, nowoczesnych technologii w celu osiągnięcia współczesnego pedagogicznego wykształcenia. Wskazuje cechy dzieci z nowym typem myślenia i zachowania.

Słowa kluczowe: przygotowanie pedagogów, modernizacja, standardy, kompetencje, zmiana paradygmatu, student, osobowość, uczyć się

Abstract

The author analyzes and reflects on the status, trends and tendencies of modernization of pedagogical education. Focuses on the roots of the modernization processes, and their adaptability in the Russian education system. Marked difficulties and contradictions of the paradigm shift in education. Attention is drawn to the necessity of application of interactive methods, technology in achieving the goals of modern pedagogical education. The features of children with a new type of thinking and behavior.

Keywords: the training of teachers, upgrading, standards, competencies, paradigm shift, student, person, student

---

Modernizacja wyższego pedagogicznego wykształcenia w Rosji, przebiegająca parę lat, zmieniła jego zewnętrzny obraz, spotęgowawszy wewnętrzne problemy przygotowania kadry pedagogicznej. Polityka oświatowa państwa zorientowana jest na osiągnięcie celu ogólnego – podniesienia jakości, społecznej efektywności wykształcenia i zagwarantowanie takiego poziomu przygotowania pedagogów, który odpowiada wymogom rosyjskiego rynku pracowniczego

i standardom międzynarodowym, szczególnie wymogom umowy bolońskiej (działanie standardów trzeciego pokolenia przyjętych w 2010 r., kończących się w 2020 r.). Uniwersytety już teraz przygotowują się do wdrożenia ich „czwarte-go pokolenia”. Zorientowanie na amerykański system wykształcenia wyższego wniosło strukturalne zmiany w rosyjskim kształceniu. Sprzeczne procesy zachodzą także i w systemie wykształcenia ogólnego: dostrzegamy procesy, których ojczyzną były Stany Zjednoczone – to „ruch efektywnych szkół” lat 80. XX w. (Фуляк, 2006, s. 272).

Ze względu na właściwości rosyjskiego systemu kształcenia jego pedagogiczna składowa wymaga szczególnej uwagi i troski ze strony państwa i regionów. Ukierunkowanie na wzmocnienie kontroli w kształceniu, zwiększenie części płatnych usług kształcenia nie odpowiada ukształtowanej tradycji w relacjach między społeczeństwem a szkołą, pedagogami, szczególnie na poziomie kształcenia ogólnego.

Nowe warunki rodzą nowe potrzeby kształcenia, które rozwijają się w bardziej innowacyjnym kontekście. W tej sytuacji kompetencje komunikacyjne stają się kluczowe, ponieważ pozyskiwanie i przetwarzanie wiedzy zachodzi w interakcji z innymi ludźmi, tzn. droga wzajemnego przekazu informacji (treści). W rezultacie następuje zmiana postrzegania kształcenia: mniej istotne jest to, co studiujemy, ważniejsze staje się to, jak i po co studiujemy.

Nowości sytuacji w kształceniu rodzą nowe wymogi w odniesieniu do nauczyciela. Dzisiaj w Rosji pożądana są pedagodzy rozumiejący istotę transformacji kultury rosyjskiej i globalnej, gdyż aktualnie ten właśnie wskaźnik określa obraz nowego pokolenia ludzi – znających cechy współczesnych uczniów, określających współczesny cel kształcenia ogólnego i odpowiednio projektujących proces kształcenia, świadomych, że psychologia socjalna to główny instrument formowania motywów działań, działalności, postępów uczących się. Zapotrzebowanie na wychowawców, pedagogów-przedmiotowców zorientowanych we współczesnych tendencjach i kierunkach modernizacji kształcenia ogólnego jest szczególnie istotne.

Formowanie współczesnego rosyjskiego pedagoga dokonuje się w nowym socjokulturowym środowisku: otwartym, humanitarnym, przystosowanym, interaktywnym, samodzielnie rozwijającym się, technologicznym, komfortowym i demokratycznym (Ordon, Piwowska, 2015, s. 74–88). Tym cechom odpowiadają zasady podejścia ukierunkowanego na studenta przy przygotowywaniu kadr pedagogicznych. Wspomniane podejście ukierunkowane na studenta ma wiele cech opisanych w wykładzie „Tendencje 2010: dziesięciolecie zmian w europejskim kształceniu wyższym” (Сюрсок, Смигд, 2010). Jednak treść charakterystyk podejścia wskazuje na akcent ogólnego rozwoju studentów wbrew ukierunkowanemu wąskozawodowemu przygotowaniu.

Główna tendencja w zawodowym przygotowaniu zorientowana jest na aktywność studenta, jego subiektywność. Wykładowcy projektują proces kształcenia w taki sposób, żeby rozwijać u studentów umiejętności i kompetencje projekcyjne i prognostyczne, twórcze zdolności, które będą im potrzebne dla ukierunkowanego rozwoju metaprzedmiotowych, przedmiotowych i osobistych kompetencji u uczniów. W trakcie zdobywania przez pedagogów nowego doświadczenia pokonuje się powstałą w Rosji dydaktyczną translacyjność – „pedagogikę przekazu i przyswojenia”(termin akademika Iwanowa) (Аванесян, 2014, s. 64–72) jako jedno z zadań modernizacji kształcenia.

Analiza wyników ankietowych studentów wskazuje, że wykładowcy powoli wprowadzają do swojej praktyki wykorzystanie różnorodnych sposobów pracy z tekstem, naukowego projektowania, rozwiązywania problemowych i sytuacyjnych zadań (case-metoda), dyskusji naukowych, dyskusji okrągłego stołu, burzy mózgów, doświadczeń laboratoryjnych, modelowania, diagnostyki. Aktywnie uczestnicząc w procesie kształcenia w trakcie praktyk i seminariów, studenci przyswajają interaktywne metody i będą gotowi zastosować je w dalszej zawodowej praktyce. Współczesne kształcenie trudno jest dziś projektować bez technologii multimediów, która pozwala wykorzystać tekst, grafikę, animację, wideo i multiplikację w interaktywnym kontekście i tym samym rozszerza dziedziny zastosowania komputera w procesie nauczania, co również zaspokaja indywidualne potrzeby uczących się (Szewczenko, 2015, s. 49–55).

Początkujący pedagodzy zderzają się z nowymi cechami uczniów, które w swojej podstawie nie są opisane w podręcznikach pedagogiki i psychologii, według których się uczyli. Моль (2005, s. 350–353) stwierdza, że nową cechą człowieka XXI w. jest stan chwiejnej równowagi między powierzchownym a głębokim spojrzeniem na sprawę. Zmienia się kultura, jej główną cechą jest mozaikowość. Jak wiadomo, kultura określa dominujący typ postrzegania i myślenia. Mozaikowość postrzegania zapadająca w pamięć, mozaikowość nieczytelnych zjawisk, nieodpowiadających wymogom konieczności są dalekie od możliwości budowania logicznych konstrukcji. Jednak ta nowa cecha myślenia sprzyja rozwojowi asocjacji i ich systematyzacji. Jak zauważył Леви-Стросс, w przyszłości asocjatywność będzie dominującą cechą myślenia. Dla pedagogów to poważne wyzwanie: dzieci z trudem przyswajają matematykę, fizykę, inne przedmioty. Pedagodzy stoją przed znalezieniem odpowiedzi na to wyzwanie poprzez prowadzenie badań empirycznych.

Jednocześnie zauważa się, że ze szkoły początkowej do podstawowej przyszły dzieci z tzw. clipowym myśleniem, które bardzo różni się od pojęciowego, którego rozwój wiele lat był podstawowym zadaniem pedagoga. Technologizacja i technizacja stworzyły warunki i przyspieszyły proces rozwoju nowego typu myślenia. Clipowe myślenie, tak mało zbadane w Rosji i w świecie, powoduje u pedagogów wiele niejasności i wątpliwości. Jednak jak każdy typ myślenia ma

ono pozytywne i negatywne strony, które powinni uwzględniać współcześni pedagodzy. W odróżnieniu od pojęciowego, formułowanego i funkcjonującego powoli, clipowe myślenie jest dynamiczne (z tego powodu czasami nazywa się je szybkim), różnorodnie ukierunkowane, obrazowe. Praca z różnorodnymi źródłami informacji dużych rozmiarów (technologicznie organizowana przez pedagoga), reżim „burzy mózgów”, problematyzacja sytuacji – to zwykłe rodzaje działań dla dzieci z clipowym myśleniem (jeżeli nie są pedagogicznie zaniedbane). Przy czym dzieci z pojęciowym myśleniem, odróżniające się konkretyzacją umiejętności działań, w podobnych sytuacjach doświadczają niepewności, powstaje w nich problem braku czasu do opracowania dużej ilości informacji i in. Dzięki sile osobliwości clipowego myślenia dziecko jest zdolne szybko rozwiązywać problemy, badając je z różnych stron, wykorzystując w tym rozwiniętą intuicję. Jak wskazuje doświadczenie pracy z takimi dziećmi, mają one pewne właściwości przejawiające się w sposobie działalności:

- nie lubią monotonności na lekcji, ponieważ są intelektualnie i fizycznie dynamiczne,
- nie lubią jednakowych działań,
- nie budują szczegółowych opisów wydarzenia, zjawiska, nie tworzą ich całościowego obrazu,
- chcą znać zamysł zachodzących i przewidywanych działań,
- wymagają częstej zmiany aktywności.

Zachowanie dzieci z takim myśleniem nierzadko nauczyciele oceniają jako dewiację lub socjalną anomalię (brak wyraźnie ustanowionych socjalnych norm w rodzinie, szkole i in.), nie warunkując z powodu zastosowanych metod organizacji naukowej działalności uczących się. W tej zależności szczególnie ważna dla pedagoga jest wiedza z psychologii, socjologii.

Wykorzystanie przez pedagogów interaktywnych metod, intensywnie kształcących i informatycznych technologii zmienia tradycyjną rolę nauczyciela w procesie nauczania jako nośnika wiedzy, jak również tradycyjny proces kształcenia i relacje między jego uczestnikami. Nowe funkcje i rola wykładowcy przejawiają się w procesie zdalnego nauczania lub „kształcenia na odległość”. Wskazane zmiany wymagają od wykładowcy i nauczyciela wysokiego poziomu profesjonalizmu przejawiającego się w tworzeniu właściwej struktury kompetencji pedagogów. Państwowe standardy kształcenia „trzeciego pokolenia” dla szkoły wyższej zorientowane są na formowanie u studentów kompetencji określających sukces i jakość ich przyszłej działalności zawodowej. Standardy te zmierzają do odciążenia oraz uczynienia bardziej otwartym i jakościowo lepszym przygotowanie przyszłych pedagogów. Wspomniane czynniki powinny stanowić ukierunkowanie działalności wykładowców uniwersytetów pedagogicznych przygotowujących do wprowadzenia „czwartego pokolenia” standardów.

Фуллан (2006, s. 272) twierdzi, że większość współczesnych zmian w dziedzinie treści kształcenia zakłada rozwój kognitywnych (poznawczych), a nie osobowych i socjalnych umiejętności, działań i kompetencji. Ten rodzaj działań, kompetencji uczącego się jest bardziej dokładny, jest go prościej wdrażać i mierzyć, jest on bardziej znaczący w dokonującej się po szkole jego dalszej socjalizacji.

Indywidualne, komunikacyjne, socjalne umiejętności i działania są uwarunkowaniami ważnymi dla становienia demokracji i społeczeństwa obywatelskiego w Rosji. Dlatego należy z pewną ostrożnością wykorzystywać procedury kontroli osiągnięć rezultatów kształcenia, które w pewnym stopniu modyfikują treści kształcenia, ograniczają je, co doprowadza do ograniczenia możliwości rozwoju osobowości uczącego się w sferze jego socjalizacji (Литтл, Вулф, 2007, s. 367–263).

Do podstawowych programów kształcenia nauczycieli należy wnieść wiele, jednak współczesny pedagog szkoły ogólnokształcącej przede wszystkim winien pojmować ogólny zamysł:

- modernizowanych procesów w systemie kształcenia narodowego na wszystkich poziomach,
- jakości kulturologicznego przygotowania do nauczania uczniów,
- roli internetu w społeczeństwie informatycznym, włączając w to jego miejsce w systemie kształcenia,
- łączności między rewolucją informacyjną a zapotrzebowaniem na indywidualną osobowość,
- odróżniania pojęciowego i tzw. clipowego myślenia uczących się,
- doboru ról i funkcji nauczyciela optymalnych dla każdej grupy wiekowej uczniów itd.

W ten sposób na skutek zmiany celu kształcenia ogólnego funkcje pedagoga wymagają istotnej modyfikacji, co z kolei pociąga za sobą konieczność analizy programów przygotowania przyszłych nauczycieli.

Literatura

- Аванесян, И.Д. (2014). Педагогическая концепция И.П. Иванова как система, объединяющая людей. *Российский гуманитарный журнал*, 2 (3), 64–72.
- Сюрсок, А., Смидти, Х. Wyciąg z raportu: *Тенденции 2010: десятилетие перемен в европейском высшем образовании*. Pobrane z: <http://fgosvo.ru/uploadfiles/bolonsk/prilozh.pdf> (12.07.2017).
- Моль, А. (2005). *Социодинамика культуры*. Moskwa: Комкнига.
- Литтл, А., Локхед, М.Э., Чайнапа, В. i in. za: Добряковой, М.С. (2007). Новое в оценке образовательных результатов: международный аспект. W: red. А. Литтл, Э. Вулф, Moskwa: Просвещение.
- Фуллан, М. (2006). *Новое понимание реформ в образовании/Майкл Фуллан*, за: Фруминой, Е.Л. (2006). *Моск. высш. шк. социал. и экон. наук*. Moskwa: Просвещение.

- Ordon, U., Piwowska, E. (2015). Компетенции и правила работы польского педагога дошкольного образования – ключевые аспекты. W: Н.И. Шевченко (red.), *Профессиональное развитие педагогических кадров в условиях модернизации образования: сборник научных статей по материалам VI Международной научно-практической конференции (г. Москва, 16 апреля 2015 года)* (s. 74–88). Cz. 2. Moskwa: МГПУ.
- Шевченко, Н.И. (2015). Проблема развития личности старшеклассника в условиях внедрения нового стандарта общего образования. *Научно-издательский центр ИНФРА-М. Профильная школа*, 4 (73), 49–55.